

stra). Eén exemplaar in een wegberm bij Meerlo (Meerlosche Heide) in een zoom van een houtwal (202-392: zomer 2004, M. Feenstra). Tot voor kort was de meest noordelijke waarneming van deze klit afkomstig van een plek in het Geleendal nabij Schinnen (zie BLINK, 1997). De soort is zich de laatste jaren aan het uitbreiden in Limburg. Tot circa 15 jaar geleden was de plant niet of nauwelijks in Limburg te vinden.

Spits havikskruid

(*Hieracium lactucella*)

Milsbeek, een flinke pol met meerdere bloeistengels en uitlopers op een mierenhoop op de insteek van een weiland naast het talud van de beek die vanaf de Bloemenstraat naar de Maas loopt (192-415: zomer 2005, I. Niemijer). Met onder meer Rapunzelklokje (*Campanula rapunculus*) en Bochtige klaver (*Trifolium medium*).

Vondsten van deze plant buiten het Heuvelland zijn bijzonder schaars en ook in het Heuvelland is de plant zeldzaam. Ze behoort tot de meest achteruitgegane soorten in Nederland.

OPROEP

Wij roepen iedereen op om nieuwe meldingen van bijzondere vondsten voor deze florarubriek door te geven aan de tweede auteur bij voorkeur met behulp van een e-mail naar: torbenmulder@hotmail.com. Let vooral op sterk bedreigde soorten en oprukkende nieuwkomers. De auteurs houden zich wel het recht voor om een selectie te maken van de binnengekomen vondsten voor publicatie in de rubriek.

Summary

ON THE FLORA OF LIMBURG Part 45

This article discusses observations of rare plant species in the province of Limburg, as reported between 2004 and the first half of 2006. The observations include reports of species that are rare or very rare in the Netherlands as a whole, such as *Gagea villosa*, *Anacamptis pyramidalis*, *Ophrys apifera*, *Silene noctiflora*, *Chenopodium bonus-henricus*, *Geranium lucidum*, *Pedicularis palustris*, *Parentucellia viscosa*, *Legousia hybrida*,

Arctium tomentosum and *Hieracium lactucella*. In addition, the article discusses observations of species which are more common in the rest of the Netherlands but rare or very rare in the province of Limburg, including *Dactylorhiza majalis* subsp. *praetermissa*, *Juncus tenageia*, *Fumaria caprolata*, *Sanguisorba officinalis*, *Limosella aquatica* and *Veronica opaca*.

Literatuur

• BLINK, E.N., 1997. Atlas van de Zuid-Limburgse Flora 1980-1996. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

- BUGGENUM, H.J.M. VAN, I.C.J.M. JANSSEN & J.H.J. KLINCKENBERG, 2000. Moeraskartelblad in het Haeselaarsbroek, Echt. Natuurhistorisch Maandblad 89(10):230-231.
- MENNEMA, J., A.J. QUENÉ-BOTERENBROOD & C.L. PLATE (red.), 1983. Atlas van de Nederlandse Flora 1. Uitgestorven en zeer zeldzame planten. Kosmos, Amsterdam.
- MEUDEN, R. VAN DER, 2005. Heukels' Flora van Nederland. 23e druk. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten.
- WEEDA, E.J., R. WESTRA, CH. WESTRA & T. WESTRA, 1988. Nederlandse oecologische flora 3. IVN i.s.m. VARA en VEWIN, Amsterdam.

BOEKBESPREKINGEN

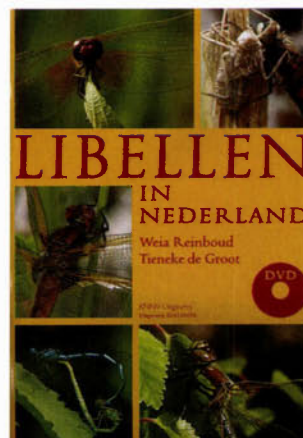
LIBELLEN IN NEDERLAND

REINBOUD, W. & T. DE GROOT, 2006. KNNV Uitgeverij/Atalanta, Utrecht. DVD. ISBN 90 5011 231 5. Prijs € 14,95. Verkrijgbaar via de KNNV uitgeverij te Utrecht, internetpagina www.knnvuitgeverij.nl.

U ziet dat ook nieuwe media in deze rubriek niet worden gemedan. Op deze 70 minuten durende DVD worden van 61 libellensoorten beelden getoond, van de dieren zelf, maar ook van vliegbeelden, eiafzet, paren- en uitsluitende dieren. De opnamen zijn gemaakt in Nederland. Volledig is de DVD niet, dat kan ook bijna niet, want jaarlijks worden nieuwe soorten aangetroffen in Nederland. De DVD is op chronologisch volgorde volgens de seizoenen opgebouwd. Daarnaast is het mogelijk om de soorten per groep of per

soort te raadplegen. Van bijna alle soorten worden het mannetje en vrouwtje getoond. Helaas loopt de nummering in de bijgeleverde tekst niet synchroon met de nummering op de DVD. Een groter nadeel is dat op twee verschillende dvd-spelers die de beelden prima weergaven, de geluiden achterwege bleven. Hoewel er zich op de DVD geen gesproken tekst bevindt, is het een duidelijke aanwinst dat de DVD van geluid is voorzien. De geluiden zijn namelijk opgenomen tijdens het filmen. Men hoort een groot aantal sprinkhanen (14 soorten), kikkers (5 soorten) en vogels (87 soorten) op de achtergrond.

De beelden zijn overwegend van prima kwaliteit en geven een goede indruk van de soorten, vaak van zittende libellen. Zeker het uitsluit van een aantal soorten is prachtig gefilmd, zoals bij de Rivierrombout.

Van enkele soorten zijn ook vliegbeelden opgenomen. Natuurlijk zijn deze wat moeilijker weer te geven (scherpte), maar het vlieggedrag kan in het veld wel extra informatie over de determinatie opleveren. Al met al vormt de DVD Libellen in

Nederland, naast de veelheid aan recent verschenen boeken, een prima mogelijkheid om u eens op een andere manier voor te bereiden op het komende libellenzeizoen.

HENK HEIJLIGERS

DE ZOETWATERVISSEN VAN NEDERLAND Ecologisch bekeken

VAN EMMERIK, W.A.M. VAN & H.W. DE NIE, 2006. Vereniging Sportvisserij Nederland, Bilthoven. 267 pagina's, genaaid, gebonden en full colour. ISBN 90 810295 17. Prijs: € 39,95. Dit boek kan besteld worden via internetpagina www.sportvisserijnederland.nl.

"Kennis van vis en de leefomgeving van de vis is onontbeerlijk bij het

beoefenen van de hengelsport of het besturen van een hengelsportfederatie of hengelsportvereniging. Sportvisserij Nederland wil met deze uitgave die kennis aanvullen." Deze tekst op de achteromslag van het boek typeert waarschijnlijk het lezerspubliek waar deze uitgave zich op richt. De Vereniging Sportvisserij Nederland is recentelijk ontstaan uit een fusie tussen de Nederlandse Vereniging van Sportvisserijfederaties (NVVS) en de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVV). Het boek richt zich volgens het voorwoord echter op een breder publiek. Genoemd worden ook water- en natuurbeheerders, overheden en adviesbureaus. Kan dit boek die pretenties waarmaken?

De algemene ecologie komt er in de inleidende hoofdstukken bekaaid vanaf. In een vijftal pagina's worden globaal de algemene habitateisen besproken. Er wordt geen aandacht besteed aan ecosystemen, terwijl de systeembenadering toch het uitgangspunt is in het huidige waterbeheer. Daarentegen wordt wel kort stilgestaan bij wet- en regelgeving, de bouw en afstamming van vissen (weinig nieuws onder de zon) en wordt vervolgens een uitgebreide determinatietabel gepresenteerd met de bekende OVB-plaatjes. De tabel zelf ziet er goed uit, is overzichtelijk en geeft selecties aan op eenduidige, beknopt geformuleerde kenmerken. Ook zijn alle tot nu toe bekende soorten, inclusief de nieuwkomers als Blauwneus, Blauwband, Witvingrondel, Roofblei en Marmergrondel, in de tabel opgenomen. Volwassen vissen kunnen hiermee zonder problemen op naam worden gebracht.

Het grootste deel van het boek wordt gevuld met beschrijvingen van 44 vissoorten die volgens een vast stramen worden beschreven. De soortbeschrijvingen vormen het

sterkste onderdeel van het boek. Ze geven interessante informatie over de totale biologie van de afzonderlijke vissen en in dit opzicht wordt waargemaakt wat de titel belooft, namelijk een ecologische benadering van de Nederlandse vissoorten. Hierbij wordt gerefereerd aan onderzoek dat in de OVB-tijd is uitgevoerd en dat tot voor kort voor buitenstaanders niet of moeilijk toegankelijk was (met name de habitatgeschiktheidsmodellen). De resultaten van dit soort onderzoek worden gepresenteerd onder het kopje "habitatieisen" dat bij elke soort is opgenomen. Bevrijdend is ook dat het 'navelstaren van de OVB' lijkt te zijn doorbroken. Vroeger werd in publicaties vooral gerefereerd aan intern onderzoek. De auteur werd nooit met naam genoemd, alleen de eigen organisatie. Bij dit boek is thans gelukkig wel een uitgebreide literatuurlijst opgenomen. Hiermee zijn de teksten volledig en kunnen ze geplaatst worden in een brede internationale context. Jammer dat de literatuurverwijzing slordig is. Zo wordt de Limburgse vissenatlas bij vrijwel iedere soort geciteerd, maar wordt verzuimd daarbij de juiste co-auteur te noemen, wat geen recht doet aan deze schrijvers.

Toch kan bij het lezen van de soortteksten de hengelsportachtergrond niet weggenomen worden. En misschien moet dit ook wel niet. Het maakt het boek voor vele duizenden lezers daarmee in elk geval een stuk interessanter. Het mag als chauvinisme worden opgevat, maar als we het over een echte ecologische benadering van vissen hebben dan heeft de Limburgse vissenatlas meer te bieden. Desalniettemin vind ik het boek een aanrader, zowel voor hengelsporters als ecologen. In dat opzicht mag het inderdaad een naslagwerk worden genoemd dat belangrijke informatie aanreikt voor zowel de liefhebber als de professionele bioloog.

TON LENDERS

VELDGIDS AMFIBIEËN EN REPTIELEN

STUMPEL, T. & H. STRIJBOESCH, 2006. KNNV Uitgeverij, Utrecht. 220 pagina's, genaaid, gebonden en full colour. ISBN 90 5011 688 8. Prijs: € 32,95 (leden

NHGL/KNNV € 27,95). Verkrijgbaar in de boekhandel of via internetpagina www.knnvuitgeverij.nl.

Ieder Europees land heeft wel zijn eigen herpetofauna-atlas en -veldgids. Het vreemde is dat in Nederland, het best op reptielen en amfibieën onderzochte land van het continent, zowel een bijgewerkte verspreidingsatlas als een actuele veldgids tot voor kort ontbraken. Hierdoor was er, zeker voor de breed georiënteerde natuurliefhebber, weinig informatie over deze bijzondere diergroepen in de eigen landstaal. Elseviers reptielen- en amfibieëngids uit het einde van de zeventiger jaren is inmiddels behoorlijk gedateerd en de Collins Field Guide to the Reptiles and Amphibians of Britain and Europe uit 2002 is niet meer dan een gebrekkig geactualiseerde versie van het eerste boek en bovendien alleen verkrijgbaar in de Engelse taal. Het werd dus tijd voor een goede vervanger.

De nieuwe veldgids voor amfibieën en reptielen ziet er met zijn paarse omslag gelikt uit. Het is een stevig boek in handig formaat dat goed bruikbaar is in het veld. Maar het gaat natuurlijk om de inhoud. Het liefst probeer je een nieuwe veldgids dan ook uit in de praktijk. Nu had ik de gelegenheid dit jaar enkele malen buitenlandse natuurgebieden te kunnen bezoeken en was ik dus in de gelegenheid een praktische bruikbaarheidstoets uit te voeren. De gids doorstond de toets van Lapland (verspreiding van soorten) tot het Iberisch schiereiland (determinatie en verspreiding van

soorten) met glans. Tot mijn verrassing bleek ik zelfs de larven van de Vinpootsalamander in de Brenne te kunnen determineren, hoewel ik in deze het streven naar volledigheid van de auteurs niet onderschrijf. De natuur is niet altijd vast te leggen in tabellen en het zou auteurs sieren om dit toe te geven. De larve van de Kleine watersalamander en de Vinpootsalamander zijn in het veld simpelweg niet van elkaar te onderscheiden.

Toch moet ik stellen dat er de laatste decennia geen veldgids voor de herpetofauna in deze kwaliteit is verschenen. Na een beknopte informatieve inleiding start het boek met heldere tabellen die ondersteund worden met goede tekeningen. Vanuit de tabellen wordt verwezen naar de soortbeschrijvingen die up-to-date zijn zowel wat betreft de verspreidingsoverzichten als de tekst die per soort ingaat op de herkenning, de levenswijze, de verspreiding, de habitat, de trefkans en de mogelijke verwarring met andere soorten. De expertise van de auteurs, beiden toonaangevend voor kennis en bescherming van de Europese herpetofauna, staat borg voor de inhoud. Actueel is ook de systematiek, zonder zich te verliezen in te ver doorgevoerde splitsingsgedachten van bepaalde taxonomen. De diverse soorten en hybriden van de groene kikker zijn terecht wel aanwezig en dat geldt ook voor de echte nieuwe soorten zoals de Pyreneeëbeekkikker waarvan de naam, rechtstreeks af te leiden uit het Latijn, overigens wel wat eenvoudiger had gekund. De kleurenfoto's bij de teksten zijn van goede tot uitstekende kwaliteit en geven een perfecte ondersteuning bij de soortherkenning.

Naar mijn mening is het een van de beste veldgidsen die de KNNV Uitgeverij tot nu toe heeft uitgegeven. De gids voorziet ongetwijfeld in een gat in de markt, maar nog meer bepalend voor mij is de inhoud, die voor een breed publiek toegankelijk is en toch niet inboet aan kwaliteit. Een van de zeldzame gevallen dat wetenschappers in begrijpelijke taal weten door te dringen tot de gewone natuurliefhebber. Deze gids is dan ook een aanrader die geen enkele natuuronderzoeker, florist of faunist misstaat.

TON LENDERS